
УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

УДК 65.011.42(045)

В. Є. Командровська, к.е.н., доцент,
М. В. Колесник, к.е.н., доцент**ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ВИВЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ
АВІАТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ**

Анотація. У статті досліджено сутність поняття інноваційності підприємства, існуючі підходи до визначення інноваційності, визначено особливості інноваційності в авіатранспортній галузі.

Ключові слова: інновація, інноваційність продукту, інноваційність підприємства, інноваційність авіакомпанії.

В. Е. Командровская, к.э.н., доцент,
М. В. Колесник, к.э.н., доцент**ИССЛЕДОВАНИЕ ПОДХОДОВ К ИЗУЧЕНИЮ ИННОВАЦИОННОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ
АВИАТРАНСПОРТНОЙ ОТРАСЛИ**

Аннотация. В статье исследована сущность понятия инновационности предприятия, существующие подходы к определению инновационности, определены особенности инновационности в авиатранспортной отрасли.

Ключевые слова: инновация, инновационность продукта, инновационность предприятия, инновационность авиакомпании.

V. Ye. Komandrovskya, candidate of economic sciences, associate professor,
M. V. Kolesnyk, candidate of economic sciences, associate professor**THE INVESTIGATION OF THE APPROACHES TO THE STUDY OF THE INNOVATION
IN THE AIR TRANSPORT BRANCH IN INDUSTRY**

Abstract. In the article the essence of the concept of innovative enterprises is investigated, the existing approaches to the definition of innovation, the peculiarities of innovation in the air transport industry are studied.

Keywords: innovation, innovative products, innovative enterprises, innovative airline.

Актуальність теми. На теперішній час інноваційність підприємства є одним з основних факторів забезпечення конкурентоспроможності підприємства на ринку. У зв'язку з цим виникає потреба у визначенні цього поняття для правильної кількісної оцінки. За допомогою цього показника можливе обґрунтування прийняття управлінських рішень, а також моніторингу поточної ситуації в галузі інноваційної діяльності досліджуваного підприємства та його конкурентів.

Постановка проблеми. Аналіз існуючих підходів дозволив зробити висновок про недостатнє дослідження та використання поняття інноваційності, відсутність єдиного підходу до формулювання його визначення, а також недостатнє дослідження особливостей його застосування в авіаційній галузі. Тому для забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних компаній та покращення позицій на ринку потрібна наукова база для обґрунтування підвищення їхньої інноваційності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади інноваційної діяльності представлені працями А. Гальчинського, В. Геєця, Н. Гончарової, В. Жерухи, А. Кінаха, О. Кузьміна, В. Ландика, О. Лапко, А. Ніколаєва, М. Портера, О. Похильченка, Я. Притули, А. Савчука, В. Семиноженка, С. Соколенка, В. Соловійова, Р. Фатхутдінова, В. Чужикова, Н. Чухрай, В. Яковенка

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

та ін. Вивченню особливостей інноваційної діяльності в галузі авіації присвячено наукові праці Кам'янецької О. В.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Проведений аналіз наукових праць з питань інновацій показав відсутність чи недостатнє детальне дослідження поняття «інноваційність» як економічної категорії.

Мета статті. Метою статті є дослідження існуючих підходів до поняття інноваційності та визначення особливостей інноваційності авіатранспортної галузі.

Виклад основного матеріалу. Характерною ознакою ефективної діяльності сучасних підприємств є інноваційність - здатність до оновлення, відкритість новому. Інновації в економіці пов'язані із загальними процесами у суспільстві, глобальними проблемами, інтеграцією знань і форм економічної діяльності. Інноваційність може бути найбільш широко використовуваним варіантом стратегії бізнесу. Інноваційність - це здатність покращувати сутність пропозиції компанії: вдосконалення товару і послуг для посилення пропозиції цінності і точки відмінності.

Для більшості компаній інноваційність означає постійне вдосконалення. Ці підприємства пропонують той самий товар або послугу, але за допомогою творчого інжинірингу, підтримуваного інвестиціями, додають до нього певні елементи. Хоча багато компаній прагнуть введення інновації, не всі досягають у цьому успіху. Для цього необхідна справжня прихильність до інноваційного процесу, що не підвладна тиску у вигляді необхідності отримання короткострокових результатів, якою слід належним чином управляти. Крім того, організація має володіти необхідною компетенцією, що дозволяє перетворити інновацію в комерційні товари, а також бути готова піти на ризик зробити помилку.

Для ефективного управління інноваційністю необхідно в першу чергу визначити сутність цього поняття. Проведене дослідження показало, що незважаючи на те, що воно достатньо широко використовується в іноземних наукових працях, в українській економічній науці це поняття є не досить поширеним. Спостерігається розмитість визначення цього терміну чи повне його ігнорування, адже навіть якщо термін «інноваційність» зустрічається в назві статті, то її зміст не тільки не дає визначення цього поняття, але й не розглядає сутність та особливості інноваційності, звужуючи дослідження до вивчення видів, типів та способів здійснення інноваційної діяльності. Зокрема, у [4] розглядаються питання інноваційної активності підприємства і не використовується навіть термін «інноваційність», незважаючи на назву статті.

Дослідження нормативно-правових документів з питань регулювання інноваційної діяльності підприємств в Україні також показало відсутність тлумачення цього поняття, незважаючи на його використання в тексті документів. Отже, вищенаведене дає змогу стверджувати про відсутність правового оформлення та регламентування терміна «інноваційність», що стає причиною необхідності вивчення інших літературних джерел з метою визначення його сутності. У роботах С. Квіт, Т. Шевчук та Я. Притули інноваційність розглядається у контексті освітніх реформ в Україні, однак автори визначення цього терміна не наводять, а сам термін вживається лише у назві публікації. Часто термін «інноваційність» використовують у статтях для характеристики підприємств, але незрозуміло чому використовується саме такий термін, а не інші. В досліджених літературних джерелах інноваційність вживається також як характеристика проектів, навчальних програм, технічного обладнання, соціальних послуг, політичних технологій, інженерних рішень, місії підприємства, посібників тощо. Отже, хоча термін «інноваційність» у вітчизняній літературі з кожним днем стає все поширенішим та популярнішим, він вживається найчастіше без будь-якого теоретичного та методологічного обґрунтування.

У [8] під інноваційністю мається на увазі науково-технічна новизна продукту, який через ринок присвоюється суспільством.

Аналогічним чином ця характеристика розуміється і в роботі [6]: інноваційність у рамках даного методологічного напрямку розглядається як властивість суспільно корисного продукту володіти одночасно науково-технічною новизною та ринковою затребуваністю. Однак ці визначення стосуються тільки самого продукту, а не інноваційної діяльності підприємства в цілому, не враховуючи інших сторін діяльності підприємства та конкурентних переваг.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

У [7] інноваційність трактується як економічні відносини, що об'єктивно складаються з приводу створення і тиражування нововведень, які характеризуються тим, що в ході подолання інерційності розвитку виникають нові сфери діяльності і різноманітні вигоди, що перекривають ті втрати, які пов'язані з суперечливим ходом науково-технічного прогресу. Одночасно переклад теми інноваційності в струмись інституціоналізму означає висунення принципової тези, що інноваційність - це відображення існуючої в суспільстві культури.

У роботі І. Жежули проведено, мабуть, найбільш широке дослідження використання цього терміну, систематизування визначення цього терміну польськими авторами та зроблено висновки щодо їхньої класифікації, однак він акцентує увагу в першу чергу на інноваційності промислових підприємств, адже саме їхня діяльність є об'єктом дослідження автора [1].

Таблиця 1

Основні трактування терміна «інноваційність» у літературних джерелах

Автор	Трактування терміна «інноваційність»
Бьєрнацька Я.	Інноваційність означає впровадження в практичну діяльність нових рішень та ідей у різних сферах.
Ходковська К.	Інноваційність означає зміну в позиції підприємства, впровадження нового чи удосконаленого продукту, використання нового виду сировини, впровадження іншої системи управління підприємством тощо.
Ейсмонт А.	Інноваційність охоплює роботи наукового, технічного, організаційного, фінансового та комерційного змісту, метою яких є пошук та впровадження нових або істотно удосконалених продуктів чи процесів.
Гоштинський Т.	Інноваційність означає здатність підприємства створювати нові, а також покращувати якість та новизну існуючих виробів, впроваджувати нові або покращені технологічні чи організаційно-технічні процеси, а також системи управління та мотивації
Гралак А.	Інноваційність означає здатність економіки до постійного пошуку та використання в практичній діяльності результатів науково-дослідних робіт, нових концепцій, ідей та винаходів.
Елен І.	Інноваційність означає передбачати, ризикувати, використовувати можливості, створювати, покращувати, співпрацювати, спеціалізуватися, показувати, бути відкритим, досліджувати, змінювати, стимулювати, комерціалізувати, нагороджувати
Йендра М.	Інноваційність – це впровадження новизни у практичну діяльність
Качмарек Т.	Інноваційність – новаторство, тобто впровадження чогось нового
Марчійнек Б.	Інноваційність означає впровадження чогось нового, новаторство, реформу, покращення, удосконалення
Оржеровська-Пшибила К.	Інноваційність означає здатність створювати та впроваджувати інновації, а також брати участь в інноваційних процесах

У монографії А. Савчука [5] можна виділити три основні підходи до трактування поняття «інновації»: як кінцевий результат інноваційної діяльності; як процес, за якого наукова ідея одержує практичне застосування; як поєднання одночасно процесу і результату.

Дослідження інноваційності авіаційної галузі з урахуванням особливостей авіатранспортного процесу практично відсутні.

Розглядаючи особливості інноваційної діяльності у сфері авіатранспортних перевезень, слід зауважити, що в наукових працях також практично не зустрічається термін «інноваційність» чи використовується без визначення сутності цієї економічної категорії та особливостей її використання в авіатранспортній галузі, але це є доцільно в сучасних умовах господарювання, в умовах, коли діяльність багатьох інноваційних компаній часто стимулюється наявністю більш сильних конкурентів. Це стосується й підприємств, що працюють на ринку авіаційних перевезень. Сучасні авіакомпанії, незважаючи на кризові явища в економіці, здійснюють пошук нових конкурентних переваг, у тому числі й за рахунок креативних інноваційних ідей, вважаючи, що задоволення пасажирів та лояльність до авіакомпанії компенсують додаткові витрати на їхню розробку та реалізацію.

Незважаючи на те, що розглядаваний термін ще не отримав широкого визнання, дослідження інноваційності підприємств проводяться світовими дослідницькими агентствами, формуються

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

рейтинги провідних фірм за критерієм інноваційності, зазвичай на основі експертного методу із залученням до опитування фахівців у різних галузях.

Подібні дослідження проводяться також і в авіатранспортній галузі. Незалежне дослідницьке агентство промисловості та споживчих тенденцій «Airlinetrends.com», що спеціалізується на дослідженні світового ринку транспортних послуг, щорічно проводить дослідження та публікує звіт щодо найбільш інноваційних авіакомпаній, що швидко реагують розробкою та впровадженням інновацій на зміни споживчої поведінки авіапасажирів [4].

У табл. 2 наведено основні результати досліджень агентства у 2011 та 2012 роках.

Таблиця 2

Рейтинг найбільш інноваційних авіакомпаній світу

Місце у рейтингу	Роки	
	2011	2012
1	Air New Zealand	Korean Air
2	All Nippon Airways	British Airways
3	Lufthansa	Delta Air Lines
4	Delta Air Lines	KLM
5	Finnair	TAM (Brazil)
6	Southwest Airlines	Qatar Airways
7	KLM	Virgin America
8	Virgin America	Air Baltic
9	Cathay Pacific	Air Asia
10	Emirates	All Nippon Airways (Japan)

Джерело: складено за [6].

Ранжування компаній агентством здійснюється шляхом опитування спеціалістів у галузі авіаційних перевезень. За результатами дослідження агентства, у 2011 році перше місце посіла велика австралійська авіакомпанія «Air New Zealand», яка в умовах жорсткої конкуренції на світовому ринку авіаперевезень вимушена шукати нові шляхи підвищення конкурентоспроможності за рахунок креативного мислення та незвичних інновацій, зокрема модернізації кабіни та крісел, встановлення замість крісел більш зручних диванів для сімей, що подорожують, пропонування бортьхарчування за вибором на борту повітряного судна, зарядних батарей для ноутбуків, спеціальних туалетних кімнат для жінок. Для пасажирів економ-класу пропонуються три типи крісел: «звичайний економ-клас», «економ повітряний диван» і «преміум-економ».

Для створення заспокійливої атмосфери на борту використовується ароматерапія: пасажирам усіх класів роздають спеціальні комплекти «Sleep support kit», що містять заспокійливі та освіжаючі аромати.

Третє місце посідала компанія «Lufthansa», яка була однією з перших авіакомпаній, що впровадила інноваційні мобільні пристрої, як «Люфтганза Навігатор», навігаційну систему аеропорту Франкфурт та соціальну мережу «MemberScout» виключно для членів програми стимулювання компанії.

Результати показують, що позиції лідерів останнім часом мають азіатські авіакомпанії. Зокрема, у 2012 році перше місце посіла «Korean Air», яка пропонує клієнтам не тільки харчування з екологічно чистих продуктів з власної органічної ферми, але й спеціальні додаткові послуги для жінок, ванну кімнату на борту та окрему лаунж-зону в аеропорту, а також бортові безмитні вітрини та бари. При цьому у 2011 році компанія зіштовхнулася з чистим збитком внаслідок високих цін на паливо, слабкої корейської валюти, падіння обсягів вантажопотоків.

«British Airways» посідає друге місце. Компанія впровадила використання iPad-ів для екіпажу, залучення відомого шеф-кухаря до приготування бортового харчування і створення системи стимулювання екіпажу «золотого квитка» за обслуговування клієнтів авіакомпанії.

«Delta» посідає третє місце за сервісне партнерство з Porsche, розробку додатків для смартфонів та Wi-Fi послуг на борту для всіх літаків.

Проведене дослідження за методикою агентства показало, що лідери інноваційності у сфері авіатранспортних перевезень постійно змінюються, що свідчить про складність утримання цієї

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

позиції, адже процесні інновації досить легко копіюються конкурентами, а розробка нових не завжди є однаково ефективною.

Незважаючи на цікаві результати цього дослідження, слід зауважити, що воно не має під собою детальної наукової бази і ґрунтується тільки на власних розробках дослідницького агентства. Для проведення порівняльної оцінки інноваційності авіакомпаній необхідно мати науково обґрунтовану методику її оцінки.

Висновки і напрямки подальших досліджень. У зв'язку з відсутністю єдиного наукового підходу виникає потреба чіткого визначення поняття інноваційності підприємства в цілому та з урахуванням особливостей авіатранспортної галузі, що необхідно для розробки у подальшому науково обґрунтованої методики оцінки ступеню інноваційності авіакомпанії. Нами пропонується визначати інноваційність підприємства як властивість підприємства розробляти та впроваджувати суспільно корисні інновації, що мають одночасно ринкову новизну і затребуваність. Відносно авіатранспортної галузі, інноваційність авіакомпанії пропонується визначати як її властивість розробляти та впроваджувати інновації, що відповідають потребам авіапасажирів та відрізняють її від конкурентів, підвищуючи конкурентоспроможність компанії на ринку авіаційних перевезень.

Література

1. Жежуха В. Й. Поняття інноваційності технологічних процесів машинобудівних підприємств [Електронний ресурс] / В. Й. Жежуха. - Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/natural/vnulp/management/2009_657/58.pdf
2. Кам'янецька О. В. Механізм взаємодії суб'єктів інноваційної діяльності авіаційного транспорту: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / О. В. Кам'янецька. - К., 2007. - 18 с.
3. Опекун Е. В. Инновационность предприятия: критерии и подходы к измерению / Е. В. Опекун, Г. А. Хацкевич // Теоретичні та прикладні питання економіки: збірник наукових праць. - 2011. - Вып. 23. - С. 96–105.
4. Шешегов С. В. Показатели оценки уровня инновационности в пищевой промышленности [Електронний ресурс] / С. В. Шешегов // Електронний научний журнал СПбГУНИПТ. Серия «Економіка и экологический менеджмент». - Режим доступу: <http://economics.open-mechanics.com/articles/204.pdf>
5. Савчук А. В. Теоретические основы анализа инновационных процессов в промышленности: Монография / А. В. Савчук; НАН Украины; Ин-т экономики промышленности. - Донецк, 2003. - 448 с.
6. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями / Б. Твисс. - М. : Экономика, 1989. - 286 с.
7. Бабаев И. С. Инновационность: факторы торможения [Електронний ресурс] / Б. Бабаев. - Режим доступу: <http://newpoliteconomy.org/publications/articles/169.pdf>
8. Houston T. R. Why Models Go Wrong / T. R. Houston // Byte. - October, 1985. - p.151-164.
9. World's 10 most innovative airlines [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.airlinetrends.com/inthepress/worlds-10-most-innovative-airlines/>

References

1. *The concept of innovation processes in the engineering enterprises.* (2009). Retrieved from http://archive.nbu.gov.ua/portal/natural/vnulp/management/2009_657/58.pdf
2. Kamianetska, O. V. (2007). *The mechanism of interaction of the subjects of innovation activities of air transport* (Candidate dissertation synopsis). Kyiv, National Aviation University.
3. Opekun, E. V., & Khatskevych, H. A. (2011). Enterprise Innovation: criteria and approaches of the measuring. *Teoretichni ta prykladni pytannia ekonomiky: zbirnyk naukovykh prats*, 23, 96-105.
4. Sheshegov, S. V. (n.d.). *Indices of innovation level assessment in food industry.* Retrieved from <http://economics.open-mechanics.com/articles/204.pdf>
5. Savchuk, A. V. (2003). *Theoretical framework for the analysis of innovation processes in industry.* Donetsk: Institute of the Economy of Industry of the NAS of Ukraine.
6. Twiss, B. C. (1980). *Managing technological innovation* (2nd ed.). London: Longman.
7. Babayev, Y. S. (n.d.). *Innovation: inhibition factors.* Retrieved from <http://newpoliteconomy.org/publications/articles/169.pdf>
8. Houston, T. R. (1985). Why Models Go Wrong. *Byte*, October 1985, 151-164.
9. *World's 10 most innovative airlines.* (n.d.). Retrieved from <http://www.airlinetrends.com/inthepress/worlds-10-most-innovative-airlines/>

Надійшла 23.12.2013